

แนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม ของเทศบาลตำบลจุน
อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
Guidelines for Waste Management with Community Participation of Chun
Subdistrict Municipality, Chun District, Phayao Province

ชิตดนัย อุ่นใจ Chitdanai Aunjai

วีระ เลิศสมพร Veera Lertsomporn

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Political and Social Science University of Phayao

veera.le@up.ac.th

Received 2025/05/05

Revised 2025/05/13

Accepted 2025/06/03

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการขยะของเทศบาลตำบลจุน และ 2) เสนอแนะแนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาล เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารนโยบายภาครัฐและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาการจัดการขยะของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ประสบปัญหาหลักในด้านการคัดแยกขยะที่ไม่ทั่วถึง ขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างถูกวิธี และมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณในการเก็บขนขยะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังพบว่าชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบในกระบวนการจัดการขยะ จากการศึกษาข้อมูลและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ผู้วิจัยจึงได้

2) เสนอแนะแนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางในครัวเรือน การสร้างแรงจูงใจผ่านรางวัลหรือการคืนประโยชน์ให้กับผู้มีส่วนร่วม การจัดตั้งธนาคารขยะชุมชน การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลด คัดแยก และรีไซเคิลขยะ รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างเทศบาล ผู้นำชุมชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการจัดการขยะอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการขยะ, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ขยะมูลฝอย.

Abstract

This research aims to 1) study the current problems in waste management in Jun Subdistrict Municipality 2) propose community-based participatory waste management approaches. The study employed a qualitative research methodology, collecting data through in-depth interviews with 12 key informants, including municipal executives, public health officials, community leaders, and general residents. Additional data were gathered from documents, government policies, and related research. A semi-structured interview form was used as the research instrument. Data were analyzed using content and inductive analysis methods.

The research findings revealed that:

1) the waste management system in Jun Subdistrict, Jun District, Phayao Province, faces several major challenges, including insufficient waste separation practices, a lack of public understanding regarding proper waste management, and limitations in human resources and budget for consistent waste collection. Moreover, most communities have yet to participate systematically in the waste management process. Based on data analysis and community participation, the researcher

2) proposed community-based participatory waste management strategies, which include: promoting waste separation activities at the household level, creating incentive systems through rewards or benefit-sharing for participants, establishing community waste banks, providing training on waste reduction, separation, and recycling, and fostering cooperation among the municipality, community leaders, and the public. These approaches aim to enhance sustainable and effective waste management.

Keywords: Waste Management, Community Participation, Solid Waste.

บทนำ

“ขยะมูลฝอย” อีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญที่ทั่วโลกกำลังเผชิญ รวมถึงประเทศไทย ซึ่งหากได้รับการจัดการอย่างไม่ถูกต้อง จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดมลพิษในด้านต่าง ๆ อาทิ กลิ่นเหม็นน้ำเสีย สัตว์พาหะนำโรค รวมถึงการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิในชั้นบรรยากาศของโลก ขยะ คือ เศษวัสดุสิ่งของจากการใช้งานหรือการบริโภคแล้วที่ใช้ประโยชน์อื่นอีกไม่ได้ และต้องการทิ้ง ซึ่งรวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วที่เกิดจากกระบวนการผลิต การจำหน่าย การบริโภค และกิจกรรมอื่นของมนุษย์ ได้แก่ ขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตรายชุมชน กากของเสียอุตสาหกรรม มูลฝอยติดเชื้อ ขยะบรรจุ

ภัณฑ์ ขยะพลาสติก ขยะอาหาร เพราะฉะนั้น ขยะมูลฝอยจึงเป็นขยะที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น บ้านพักอาศัย สถานประกอบการค้า แหล่งธุรกิจ ร้านค้า สถานบริการ ตลาดสด สำนักงาน สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. ขยะอินทรีย์ เช่น จำพวกเศษอาหาร เศษใบไม้ เศษหญ้า 2. ขยะรีไซเคิล เช่น จำพวกแก้ว กระดาษ โลหะ พลาสติก อลูมิเนียม ยาง 3. ขยะอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ สารเคมี 4. ขยะทั่วไป เช่น เศษผ้า เศษไม้ เศษวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทยปี 2566 พบว่าประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 26.95 ล้านตัน หรือประมาณ 73,840 ตัน/วัน เฉลี่ยเท่ากับ 1.12 กิโลกรัม/คน/วัน เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปี พ.ศ.2566 ทั้งนี้ เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ประมาณร้อยละ 5 ที่มีปริมาณขยะมูลฝอย 25.70 ล้านตัน สำหรับปริมาณขยะมูลฝอย ภาคกลางมีปริมาณขยะมูลฝอยสูงที่สุด 31,339 ตัน/วัน ซึ่งเป็นขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มากที่สุด 12,748 ตัน/วัน ซึ่งยังไม่แนบขยะที่ตกค้างในแต่ละปีที่มีจำนวนนับหมื่นตันต่อปี สำหรับภาพรวมการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 26.95 ล้านตัน ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ 9.31 ล้านตัน ขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดถูกต้องร้อยละ 10.17 ล้านตัน และถูกกำจัดไม่ถูกต้อง 7.47 ล้านตัน โดยกระบวนการซาเล้งและบ้านเรือนจะนำไปจำหน่ายให้กับร้านรับซื้อของเก่า ถือเป็นกลไกทำให้เศษพลาสติกและบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ จากบ้านเรือน อาคาร สำนักงาน และแหล่งกำเนิดต่าง ๆ ถูกนำกลับไปได้ใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ชุมชนยังคงมีปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอย ณ ต้นทาง โดยการคัดแยกขยะมูลฝอยยังคงไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากขยะบรรจุภัณฑ์บางประเภทมีราคาซื้อต่ำ หรือไม่มีการรับซื้อโดยร้านรับซื้อของเก่า ทำให้ประชาชนทั้งรวมกับขยะอื่น ๆ เพื่อนำไปกำจัด ซึ่งเกิดจากการที่ไม่มีเครื่องมือกลไกที่จะให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบสินค้าและผลิตภัณฑ์ของตนเอง อีกทั้งกฎหมายในปัจจุบันไม่มีผลบังคับให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอย ส่วนสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยและสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2566 มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่เปิดดำเนินการทั้งสิ้น 2,079 แห่ง และสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอย 36 แห่ง ซึ่งในส่วนสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่เปิดดำเนินการ 2,079 แห่ง แบ่งเป็นสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยซึ่งดำเนินการได้อย่างถูกต้อง จำนวน 114 แห่ง เช่น การฝังกลบอย่างถูกหลักวิชาการ หรือการฝังกลบแบบกึ่งใช้อากาศ การกำจัดโดยการเผาเพื่อผลิตพลังงาน การกำจัดโดยการเผาที่มีระบบบำบัดมลพิษอากาศ ระบบหมักทำปุ๋ยหรือหมักเพื่อผลิตก๊าซชีวภาพ ระบบผลิตเชื้อเพลิงขยะ จากการคัดแยกหรือการบำบัด แบบเชิงกล-ชีวภาพ และระบบผสมผสาน สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยซึ่งดำเนินการไม่ถูกต้อง อีกจำนวน 1,965 แห่ง ประกอบด้วย การเทกองที่มีการควบคุม การเทกอง การเผากลางแจ้ง การกำจัดโดยการเผาไม่มีระบบบำบัดมลพิษอากาศ และการกำจัดที่มีการเทกองหรือเทกองที่มีการควบคุมภายในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย อย่างไรก็ตาม ยังคงพบว่า ขยะอาหารและขยะพลาสติกถูกพบเป็นจำนวนมากและเป็นสัดส่วนหลักของปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำไปกำจัดในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย สะท้อนให้เห็นว่าระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยยังคงไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ อาจทำให้เกิดปัญหาต่อระบบการกำจัดขยะมูลฝอย

ซึ่งจะส่งผลให้สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยหลายแห่งเต็มเร็วกว่ากำหนดหรือเกินกว่าศักยภาพในการรองรับ (บรรณาธิการข่าวไทยพีบีเอส, 2567 : 27)

การจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย รัฐธรรมนูญ ปี 2560 มาตรา 250 ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และมาตรา 258 จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560: 1) ในเขตพื้นที่ตำบลจุน มีจำนวน 17 หมู่บ้าน พื้นที่จำนวน 129 ตารางกิโลเมตร มีประชากรจำนวน 9,215 คน จำนวนพื้นที่จำนวน 129 ตารางกิโลเมตร มีการจัดเก็บขยะโดยรถเก็บขยะแบบอัดท้าย จำนวน 1 คัน มีครัวเรือน 3,257 ครัวเรือน จึงทำให้มีปริมาณขยะโดยเฉลี่ย 1,600 ตันต่อปี ซึ่งมีจำนวนมาก และพบว่าขยะเหล่านี้ถูกทิ้งกองในบ่อขยะที่เป็นต้นน้ำจุน อยู่ในป่าชุมชน จำนวน 5 บ่อ มีการจัดเก็บขยะโดยรถเก็บขยะแบบอัดท้าย จำนวน 1 คัน มีพนักงานจัดเก็บขยะ จำนวน 4 คน มีการจัดเก็บขยะเป็นประจำทุกวัน โดยขยะถูกนำไปทิ้งที่บ่อขยะในเขตป่าชุมชนของหมู่บ้าน จำนวน 5 บ่อ ซึ่งเป็นที่รองรับขยะทั้งหมดของตำบลจุน เทศบาลตำบลจุนพบปัญหา คือ ขยะล้นบ่อขยะ ส่งกลิ่นเน่าเหม็น มีน้ำไหลจากบ่อขยะลงสู่ลำน้ำจุน ไหลมาบริเวณใกล้เคียงและไหลลงสู่พื้นที่ต่ำในหมู่บ้าน บ่อขยะบางแห่งอยู่เหนือต้นน้ำของหมู่บ้าน ส่งผลกระทบต่อผืนป่า ผืนดิน ลำน้ำและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เมื่อถึงฤดูแล้งมีการลักลอบจุดไฟเผา บ่อขยะทำให้ประชาชนบริเวณโดยรอบบ่อขยะได้รับผลกระทบอย่างหนัก จากมลภาวะทางอากาศ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะอย่างเร่งด่วน จึงได้มีการประชุมทำประชาคมทุกหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะ เทศบาลตำบลจุนจึงได้เริ่มกระบวนการคัดแยกขยะขึ้นตั้งแต่ปี 2560 ส่งผลให้มีปริมาณขยะลดลง ร้อยละ 62 ประชาชนสามารถจัดการขยะได้เอง แต่ก็ยังมีขยะบางประเภท เช่น ขยะทั่วไปและขยะรีไซเคิล ที่ยังมีการตกค้างในครัวเรือน ถึงแม้เทศบาลตำบลจุนจะมีการรับซื้อ จัดเก็บ แต่ก็ยังพบปัญหาและไม่สามารถรวบรวมข้อมูลสถิติปริมาณขยะที่ตกค้างนั้นได้ เทศบาลตำบลจุนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการจัดการขยะในพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำในชุมชน หรือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่างพยายามหาแนวทางร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหา จนปัจจุบันสามารถดำเนินการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) การกำจัดขยะโดยชุมชนเอง และการปิดบ่อขยะได้สำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถจัดการขยะได้เองโดยครัวเรือน ไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานเข้าไปช่วยเหลือ และทางเทศบาลตำบลจุนยังได้จัดทำศูนย์การเรียนรู้การจัดการขยะเป็นสถานที่รวบรวมขยะ คัดแยกขยะ อัดก้อนขยะ เป็นจุดจำหน่ายขยะที่อัดก้อนแล้ว รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่นักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจ เข้ามาศึกษาเรียนรู้เรื่องการจัดการขยะ และในปีงบประมาณ 2565-2566 ได้จัดทำแผนดำเนินการสร้างอาคารพักขยะในระดับตำบลให้ขยายใหญ่ขึ้น เพื่อจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการขยะให้ครบวงจร มีการส่งเสริมการคัด

แยกขยะที่ต้นทางตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ได้แก่ การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน และการจัดตั้งธนาคารขยะของชุมชน อีกทั้งได้มีการรวมกลุ่มคณะทำงานโดยใช้กิจกรรมการออกกำลังกายเป็นกลไกในการขับเคลื่อน มีชื่อกลุ่มว่า “สาวดอกเอื้องเมืองจุน” ซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านที่ว่างจากการทำงานมารวมกลุ่มกันต้นเพื่อออกกำลังกาย ประชุม พบปะพูดคุยเรื่องการจัดการขยะ และกลุ่มนี้จะ เป็นแกนนำในการไปขับเคลื่อนให้ความรู้กับคนในชุมชนตนเองในเรื่องของการจัดการขยะอีกด้วย (เทศบาลตำบลจุน, 2567: 2) จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการขยะ ของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะโดย ชุมชนมีส่วนร่วมอันนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการขยะ ของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
- 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม ของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีหัวข้อสำคัญ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้เกณฑ์คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถ นำมาตอบโต้และวัตถุประสงค์การวิจัยได้ จำนวน 4 กลุ่ม รวมเป็น 12 คน ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้บริหารของเทศบาลตำบลจุน จำนวน 2 คน (2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข (การจัดการขยะ) ของเทศบาลตำบลจุน จำนวน 2 คน (3) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน และ (4) กลุ่มประชาชน จำนวน 5 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย ลักษณะของคำถามเป็นแบบปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนแนวคิด มุมมอง ประสพการณ์ รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา โดยการตั้งคำถาม ครอบคลุมเนื้อหาใน 3 ส่วนหลัก ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ด้านสภาพปัญหาของการจัดการขยะ ของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือหลัก โดยได้ดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์และสาธารณสุข จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์จากคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา 2 ท่าน และนักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษจากเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เพื่อรับรองความเหมาะสมและความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ตามประเด็นสำคัญเพื่อสะท้อนถึงความสัมพันธ์และเชื่อมโยงของข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) เป็นการนำเข้าสู่ข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ให้เป็นระบบ เช่น ข้อมูลหมวดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลหมวดการสัมภาษณ์ เป็นต้น
- 2) การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ถึงเนื้อหาสาระในประเด็นหรือเรื่องนั้น

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม ของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยาสรุปผลการวิจัยตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัญหาของการจัดการขยะ ของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา มีรายละเอียดดังนี้

- 1) ด้านวิธีการหรือแนวทางของการจัดการขยะ เทศบาลตำบลจุนมีแนวทางการจัดการขยะที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกครัวเรือน โดยเน้นการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เช่น การสร้างธนาคารขยะ และการกำหนดจุดรวบรวมขยะที่เหมาะสม พร้อมทั้งมีการสนับสนุนภาคีเครือข่ายและภาคประชาชนในการจัดการขยะ อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรคด้านการจัดการขยะตกค้างและความเข้าใจของประชากรแฝงที่ยังไม่ทั่วถึง
- 2) ด้านความรู้ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ต่อการจัดการขยะ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลจุนมีความรู้ในระดับพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการขยะและได้รับการอบรมเป็นระยะ แต่ยังพบปัญหาในบางส่วนของ การถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม

อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ที่มีความตั้งใจในการพัฒนาทักษะและลงพื้นที่สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ

3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลจุนให้ความร่วมมือกับเทศบาลในการจัดการขยะเป็นอย่างดี โดยมีการจัดประชาคมอย่างต่อเนื่องเพื่อเปิดเวทีให้ประชาชนเสนอความคิดเห็นและเรียนรู้แนวทางการจัดการขยะ ประชาชนสามารถนำขยะรีไซเคิลมาขาย และมีระบบรับซื้อขยะอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าบางกลุ่มประชาชนยังขาดความเข้าใจและความร่วมมือ ซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมเพิ่มเติมผ่านกิจกรรมใกล้ชิดกับชุมชน

4) ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนแก้ไข เทศบาลตำบลจุนมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการปฏิบัติงานและประชุมร่วมกับคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาวางแผนปรับปรุงวิธีการจัดการขยะ เช่น การส่งเสริมการคัดแยกขยะเปียก การนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ และการสื่อสารกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง แม้จะยังมีความท้าทายจากการมีส่วนร่วมของประชาชนบางกลุ่ม แต่แนวโน้มโดยรวมเป็นไปในทางที่ดีและได้รับการตอบรับจากชุมชนอย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลจุน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านวิธีการหรือแนวทางของการจัดการขยะ ควรพัฒนาแนวทางการจัดการขยะให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้น เช่น การใช้ระบบธนาคารขยะ การเพิ่มช่องทางการกำจัดขยะเปียก และการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น รวมถึงการปรับปรุงระบบจัดเก็บขยะให้ครอบคลุมทั้งเขตเมืองและชุมชนชนบท

2) ด้านความรู้ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ต่อการจัดการขยะ ควรจัดอบรมและส่งเสริมความรู้เรื่องการจัดการขยะที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนให้กับเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงจัดทำคู่มือหรือสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน ควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น เช่น การจัดเวทีประชาคมเชิงปฏิบัติการ การสนับสนุนอาสาสมัครจัดการขยะ และส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชนในการเป็นตัวกลางขับเคลื่อนกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

4) ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผน ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลที่มีความต่อเนื่อง พร้อมทั้งใช้ข้อมูลจากชุมชนเป็นฐานในการวางแผน เช่น การเก็บข้อมูลปริมาณขยะของแต่ละชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะพื้นที่ และการนำเสนอแนวทางแก้ไขโดยประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดการขยะของเทศบาลในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัญหาของการจัดการขยะ ของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 กับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แยกเป็นประเด็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านวิธีการหรือแนวทางของการจัดการขยะ จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการขยะของเทศบาลตำบลจุน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของครัวเรือน การคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง การสร้างธนาคารขยะ และการสนับสนุนจากความร่วมมือของชุมชนและภาคีเครือข่าย มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญณณณัฐ วชิรหัตถพงศ์ (2560) พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการขยะมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนแยกขยะและร่วมกิจกรรมของชุมชน และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอเนก ฝ่ายจำปา (2563) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะที่ยั่งยืนต้องมาจากความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน และการวางระบบการจัดการที่ชัดเจน เช่น การกำหนดจุดรวบรวมขยะหรือธนาคารขยะ

2) ด้านความรู้ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ต่อการจัดการขยะ จากผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลจุนมีความรู้ในระดับพื้นฐาน และได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีความตั้งใจในการพัฒนาทักษะและลงพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังกลุ่มประชากรที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการสื่อสารและขยายผลความรู้สู่ประชาชนในวงกว้าง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี เสนาฤทธิ์ (2566) ที่เน้นว่าการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐสู่ประชาชนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านกิจกรรมที่เข้าถึงชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอเนก ฝ่ายจำปา (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางด้านองค์ความรู้ และควรลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน

3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลจุนมีการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยเทศบาลได้จัดเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่องเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและเรียนรู้แนวทางการจัดการขยะ อีกทั้งยังมีระบบรับซื้อขยะรีไซเคิลที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ยังคงพบว่าประชาชนบางกลุ่มยังขาดความเข้าใจและการมีส่วนร่วม ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกสนับสนุนผ่านกิจกรรมใกล้ชิดกับชุมชนมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญณณณัฐ วชิรหัตถพงศ์ (2560) ที่พบว่าความสำเร็จของการจัดการขยะในเขตชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการสร้างพื้นที่ให้ประชาชนได้มีบทบาท แสดงความคิดเห็น และ

ร่วมมือกับภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันงานวิจัยของ อเนก ฝ่ายจำปา (2563) ชี้ให้เห็นว่า การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมจะเกิดผลอย่างยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อหน่วยงานท้องถิ่นสามารถส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทพร้อมทั้งในด้านการดำเนินงานและการวางแผน พร้อมทั้งพัฒนาช่องทางสื่อสารและกิจกรรมที่เข้าถึงกลุ่มประชากรที่มีข้อจำกัดในการมีส่วนร่วม

4) ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนแก้ไข จากผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลจุนมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยข้อมูลจากการปฏิบัติงานจริงร่วมกับการประชุมกับคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงแนวทางการจัดการขยะอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการส่งเสริมการคัดแยกขยะเปียก การนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และการสื่อสารกับชุมชน แม้จะยังมีข้อท้าทายจากการมีส่วนร่วมของประชาชนบางกลุ่ม แต่โดยภาพรวมแนวโน้มของการดำเนินงานอยู่ในทิศทางที่ดี และได้รับการตอบรับจากชุมชนอย่างมีนัยสำคัญผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของคณิต เรืองขจร และคณะ (2564) ระบุว่า การวางแผนแก้ไขปัญหการจัดการขยะจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับข้อมูลและการตัดสินใจ โดยเฉพาะการส่งเสริมการใช้ข้อมูลเชิงสถิติและข้อเท็จจริงในพื้นที่เพื่อพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงาน ในขณะเดียวกัน งานวิจัยของ (อเนก ฝ่ายจำปา, 2563) ย้ำถึงความสำคัญของการมีระบบวิเคราะห์สถานการณ์ที่เชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและคณะทำงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การจัดการขยะประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม ของเทศบาลตำบลจุน ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 กับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แยกเป็นประเด็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านวิธีการหรือแนวทางของการจัดการขยะ จากผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอให้พัฒนาแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เช่น การใช้ระบบธนาคารขยะและการเพิ่มช่องทางกำจัดขยะเปียกนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรฐ แลสันกลาง และคณะ (2564) ที่เน้นย้ำการจัดการขยะด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้กลไกชุมชน เช่น ธนาคารขยะหรือศูนย์รีไซเคิล เพื่อกระตุ้นพฤติกรรมคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง

2) ด้านความรู้ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ต่อการจัดการขยะ จากผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอให้จัดอบรมและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานของสุภาวดี เสนาฤทธิ์ (2566) ซึ่งเสนอว่าการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการเสริมสร้างศักยภาพของเจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชนให้สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนได้อย่างเข้าใจง่าย และครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

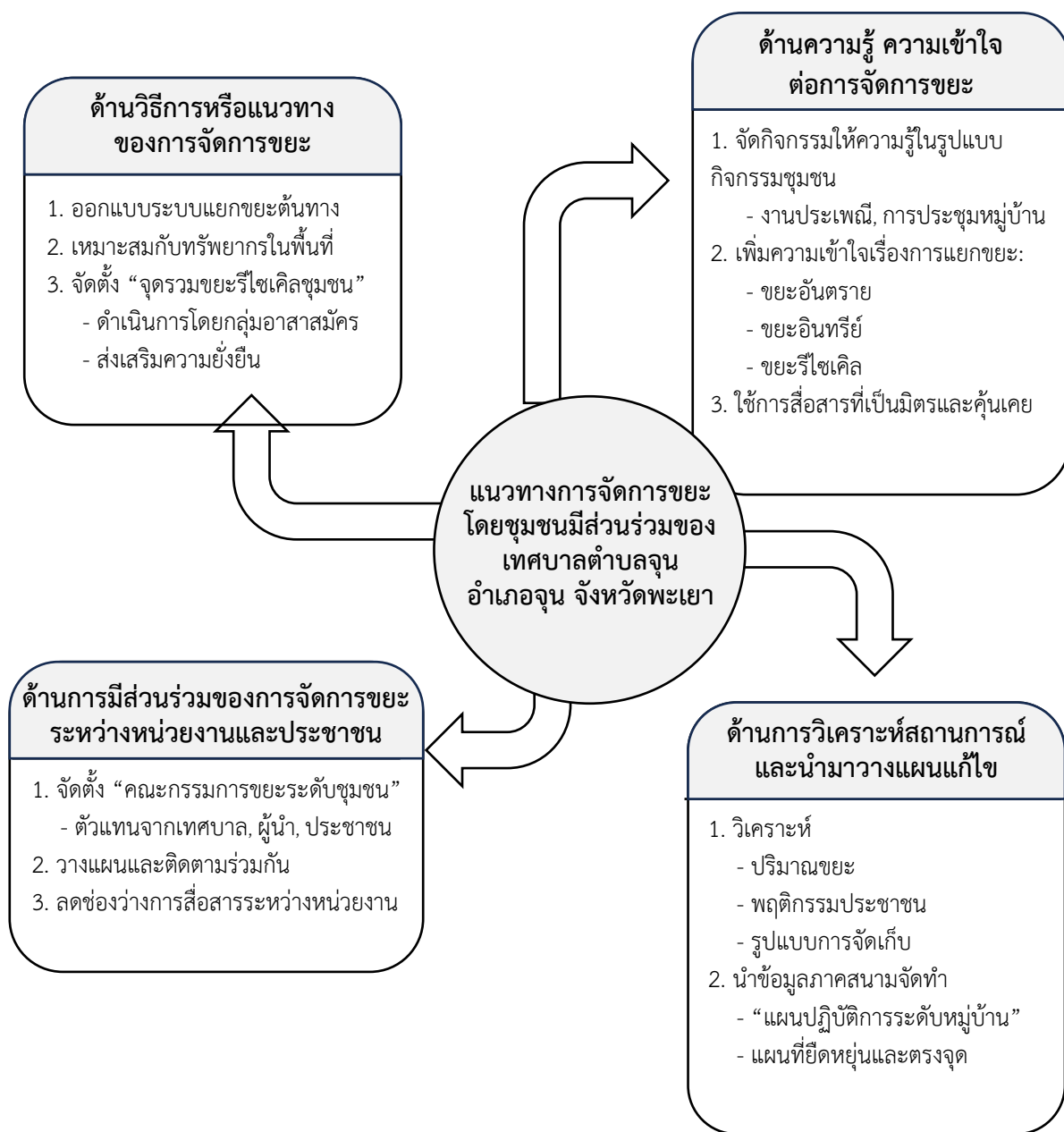
3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน จากผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอให้จัดเวทีประชาคม ส่งเสริมอาสาสมัคร และบทบาทผู้นำชุมชน สอดคล้องอย่างยิ่งกับงานของ (อเนก ฝ่ายจำปา, 2563) ซึ่งระบุว่า การมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมของประชาชนและผู้นำชุมชน คือปัจจัยสำคัญใน

การขับเคลื่อนการจัดการขยะอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการใช้เวทีประชาคมและกลไกท้องถิ่นในการสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบร่วมกัน

4) ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนแก้ไข จากผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอให้มีระบบติดตามประเมินผลและใช้ข้อมูลชุมชนเป็นฐานการวางแผน สอดคล้องกับงานของ (คณิต เรืองขจร และคณะ, 2564) ซึ่งให้เห็นว่าการนำข้อมูลท้องถิ่นมาใช้ในการวางแผนแก้ไขปัญหาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้

องค์ความรู้ใหม่จากการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำองค์ความรู้จากการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ไปพัฒนาต่อยอดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการขยะ เพื่อให้เกิดระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนจากทุกภาคส่วนในชุมชน อันจะนำไปสู่การลดปัญหาขยะและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว จากประเด็นทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย
ที่มา : ชิตดนัย อุ่นใจ และวีระเลิศสมพร, 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

1) ด้านวิธีการหรือแนวทางของการจัดการขยะ การศึกษานี้นำไปสู่การค้นพบแนวทางการจัดการขยะที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่น โดยการออกแบบระบบการแยกขยะตั้งแต่ต้นทางที่มีความเรียบง่าย เหมาะสมกับทรัพยากรของพื้นที่ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะการจัดตั้ง “จุดรวมขยะรีไซเคิลชุมชน” ซึ่งบริหารจัดการโดยกลุ่มอาสาสมัครในแต่ละหมู่บ้าน ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

2) ด้านความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อการจัดการขยะที่ถูกต้อง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมให้ความรู้ในรูปแบบที่สอดแทรกในกิจกรรมของชุมชน เช่น งานประเพณีท้องถิ่น หรือการประชุมหมู่บ้าน สามารถเพิ่มระดับความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการแยกขยะอันตราย ขยะอินทรีย์ และขยะรีไซเคิลได้อย่างมีนัยสำคัญ องค์ความรู้ใหม่นี้สะท้อนว่าการสื่อสารในบริบทที่เป็นมิตรและคุ้นเคยกับชุมชนมีประสิทธิภาพสูงกว่าการณรงค์ในรูปแบบทั่วไป

3) ด้านการมีส่วนร่วมของการจัดการขยะระหว่างหน่วยงานและประชาชนในพื้นที่ การวิจัยพบว่าการสร้าง “กลไกกลาง” เช่น คณะกรรมการขยะระดับชุมชน ที่มีตัวแทนจากเทศบาล ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน เข้าร่วมวางแผนและติดตามการดำเนินงาน เป็นแนวทางใหม่ที่สามารถเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดช่องว่างในการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน

4) ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์และนำมาวางแผนแก้ไข การวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณขยะรูปแบบการเก็บ และพฤติกรรมของประชาชนในแต่ละชุมชน ช่วยให้สามารถวางแผนการจัดการขยะที่ตอบโจทย์พื้นที่เฉพาะได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ความรู้ใหม่ในประเด็นนี้ คือ การนำข้อมูลจากการเก็บภาคสนามโดยอาสาสมัครชุมชน มาจัดทำ “แผนปฏิบัติการระดับหมู่บ้าน” ซึ่งทำให้การบริหารจัดการมีความยืดหยุ่นและตรงจุดมากขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการขยะของเทศบาลตำบลจุน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา พบว่าเทศบาลมีแนวทางการจัดการขยะที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ครัวเรือนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง มีการจัดตั้งธนาคารขยะ การกำหนดจุดรวบรวมขยะที่เหมาะสม และการสนับสนุนเครือข่ายภาคประชาชนในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ แม้ชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือและมีการจัดเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบอุปสรรคในบางพื้นที่ เช่น ปัญหาขยะตกค้าง และประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มประชากรแฝงที่ยังขาดความเข้าใจในแนวทางการจัดการขยะ นอกจากนี้ แม้เจ้าหน้าที่จะมีความรู้และได้รับการอบรมเป็นระยะ แต่ยังคงมี

ข้อจำกัดในการถ่ายทอดข้อมูลสู่ประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เทศบาลยังคงแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนากระบวนการจัดการขยะผ่านการวิเคราะห์สถานการณ์จริงในพื้นที่ การประชุมร่วมกับคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น และการวางแผนปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของการเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น การวิจัยเสนอให้พัฒนาแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนมากยิ่งขึ้น เช่น การส่งเสริมระบบธนาคารขยะ การจัดการขยะเปียกในครัวเรือน และการสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการขยะอย่างจริงจัง รวมทั้งควรปรับปรุงระบบการจัดเก็บขยะให้ครอบคลุมทั้งในเขตเมืองและพื้นที่ชนบท สำหรับด้านบุคลากร ควรส่งเสริมการอบรมและพัฒนาทักษะเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ที่เข้าใจง่ายและตรงกับบริบทของชุมชน พร้อมทั้งผลิตสื่อประชาสัมพันธ์หรือคู่มือที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และประชาชน โดยใช้กลไกอย่างเวทีประชาคมเชิงปฏิบัติการ การส่งเสริมอาสาสมัครและผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรม และสร้างการรับรู้ผ่านกิจกรรมที่เข้าถึงประชาชนในวงกว้าง สุดท้าย ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลจากชุมชนเป็นฐานในการวิเคราะห์สถานการณ์วางแผนแก้ไขปัญหา และติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ส่งเสริมการจัดตั้งระบบฐานข้อมูลขยะมูลฝอยที่ครอบคลุมและต่อเนื่องในเทศบาลตำบลจุน เพื่อให้เทศบาลตำบลจุนสามารถติดตามปริมาณขยะตกค้างได้อย่างเป็นระบบ และวางแผนการจัดเก็บและกำจัดขยะได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) สนับสนุนกลุ่มอาสาสมัครในชุมชนของเทศบาลตำบลจุนให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเช่น กลุ่ม “สาวดอกเอื้องเมืองจุน” ควรได้รับการฝึกอบรม สนับสนุนงบประมาณ และขยายบทบาทให้เข้าถึงทุกหมู่บ้าน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในวงกว้างอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลจุน ควรวางแผนการลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และเป็นระบบ โดยเน้นการสื่อสารเรื่องการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง และการจัดการขยะอินทรีย์ในครัวเรือน เพื่อสร้างความเข้าใจและเปลี่ยนพฤติกรรมระยะยาว

2) เทศบาลตำบลจุนควรจัดให้มีระบบการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลปริมาณขยะที่ตกค้างในแต่ละชุมชน เพื่อใช้ในการวางแผนปรับปรุงกระบวนการจัดเก็บขยะ และสามารถรายงานผลการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

3) เทศบาลตำบลจุนควรเพิ่มมาตรการควบคุมระหว่างการสร้างแรงจูงใจกับการบังคับใช้กฎหมาย โดยจัดทำแผนส่งเสริมรางวัลสำหรับผู้ปฏิบัติตาม และกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตาม เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในวงกว้าง

4) เทศบาลตำบลจุนควรพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน เช่น การออกแบบกิจกรรมหรือโครงการเฉพาะกลุ่ม เช่น โครงการนำขยะแลกสินค้าในชุมชน เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมกับวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในพื้นที่เทศบาลตำบลจุน เช่น เยาวชนหรือกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสมกับกลุ่มประชากรแต่ละช่วงวัย และขยายฐานการมีส่วนร่วมให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในบริบทของเทศบาลตำบลจุน

2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการจัดการขยะโดยชุมชนของเทศบาลตำบลจุนกับพื้นที่อื่น ๆ เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางที่แตกต่างกัน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือพัฒนาเป็นต้นแบบที่หลากหลายตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น

References

- กรมควบคุมมลพิษ. (2567). *คู่มือการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยภายในบ้านและที่ทำงาน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2021/09/pcdnew-2021-09-16_14-17-09_739673.pdf [24 มกราคม 2568].
- กัญญ์ณวัณ วชิรหัตถพงศ์. (2560). “การมีส่วนร่วมจัดการขยะมูลฝอยของคนในชุมชนเขตชุมชนเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดชลบุรี”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- คณิต เรืองขจร, วรพจน์ พรหมสัตยพรต, สุณิรัตน์ ยิ่งยืน. (2564). การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน กรณีศึกษา “ชุมชนวัดท่าเกษม” เขตเทศบาลตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 8(3), 143–147.
- เทศบาลตำบลจุน. (ไม่ปรากฏวันที่). ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลจุน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://chun.go.th/public/list/data/index/menu/1142> [26 มกราคม 2568].
- นิตยา มุลปินใจ. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลไหลหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 10(1), 118–127.
- บรรณาธิการข่าวไทยพีบีเอส. (2567). “ขยะล้นเมือง” คนไทยสร้างขยะเฉลี่ย 7.3 หมื่นตัน/วัน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340722> [24 มกราคม 2568].

สถาบันเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2564). ปัญหาและแนวทางการจัดการขยะของประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.nstda-tiis.or.th/th/publications_media/th-waste-management-and-recommendations/ [24 มกราคม 2568].

สุภาวดี เสนาฤทธิ์. (2566). “การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษา ชุมชนเขาตาโล 2 ในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี”. *วิทยานิพนธ์สาทรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (สาทรณสุขศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุวรรฐ แลสันกลาง, อภิรัตน์ อุปสอด, วัชร ชันทา, & แสงดาว เจริญจันทร์แดง. (2564). แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง. *วารสารบัณฑิตแสงไคมคำ*, 6(3), 440–458.

อเนก ฝ่ายจำปา. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการสาทรณสุขชุมชน*, 6(2), 1–17.